



*Foto: Erich Kasten*

# KAMTJATKA – EKOSYSTEM I FARA OCH HOTAT KULTURARV

Text och foto: Erich Kasten

[Itelmener, korjaker, evener; Ryssland] Kamtjatka, den ryska halvön i Fjärran östern, fascinerar vetenskapsmän och turister från hela världen genom sin imponerande natur och kulturella mångfald hos ursprungsfolken som bor där; itelmener, korjaker och evener. Men rikedom hotas till sin existens. Den hotas av en erosion av det ännu omfattande intakta ekosystemet och av en upplösning av de lokala samhällen och sociala och kulturella värdesystem som gjort det möjligt för ursprungsbefolkningen att överleva de extrema naturliga och klimatiska förutsättningarna i norr.

Efter att Kamtjatka öppnades för yttrevärlden tycks den här utvecklingen ha ökat sedan 90-talet, men grunden lades redan under sovjet-tiden. Genom att åberopa principer för marknadshushållning drar sig staten alltmer undan ansvaret för ursprungsfolkens samhällen. Men redan tidigare hade den genom ekonomiska felbedömningar och massiva ingrepp i ursprungsfolkens etablerade former för det gemensamma livet – för det mesta mot befolkningens vilja – gjort de infödda beroende av den här statliga försörjningen (som nu i stor utsträckning avslutas). Det är därför inte längre möjligt att utan vidare återgå till de tidigare ekologiskt anpassade levnadssätten och traditionella medvetandesystemen.

Man kan dock fråga sig om den kommersialisering av närpå alla levnadsområden som drivs fram och sprids av en del biståndsorganisationer verkligen är det lämpligaste sättet att varaktigt rädda ursprungssamhällen från den kris som blir allt mer hotfull.

Den enda utvägen är vanligtvis att propagera för business-modeller enligt västerländskt mönster i ursprungssamhället, eftersom de infödda ofta inte längre ser några andra möjligheter att tjäna sitt uppehälle. Men man brukar tänka för lite på dess medel- och långfristiga biverkningar.

Här kommer några få exempel att nämnas. Det största problemet med den systematiska förstöringen

av Kamtjatkas naturliga levnadsunderlag utgörs som bekant av plundringen av laxrom ("kaviar")-beståndet genom organiserade kriminella ligor, som i sista led vanligtvis får hjälp av urinvänare eftersom det ofta är deras enda sätt att tjäna pengar. Detta borde biståndsorganisationerna i fråga tänka på när de först ger inhemska jägare och fiskare kredit på till exempel snöskotrar, för att sedan en dag kräva in summan de lånat ut.

Många äldre människor ser problem i den ökande kommersialiseringen av traditionell kultur, vilket turist-modellerna, som ofta propageras utifrån, leder till. Även här står infödda konstnärer inför ett dilemma; å ena sidan måste de tjäna sitt levebröd, men å andra sidan dras de på grund av delar av sekulariseringen bort från ursprungskulturens allra heligaste grundval och egenartade innehåll. Det är visserligen lätt att kortsiktigt marknadsföra religiösa ritualer och ceremonier för turister, men vissa ursprungskoncept för hur man handskas med naturen förlorar då i trovärdighet hos den yngre generationen, som skulle kunna få en viktig orientering genom en seriös förmedling av dessa traditioner.

Å andra sidan blockeras viktig konstnärlig utveckling genom den (i annat hänseende absolut motive-rade) ryska lagstiftningen om export av kulturminnen som förhindrar att



Foto: Erich Kasten



Ursprungsfolkets vetande förmedlas genom en äldre even i Anavagi, 2000. Foto: Erich Kasten

kvalitativt värdefulla konstverk hamnar på den internationella konstmarknaden. Därför måste inhemska konstnärer begränsa sig till att producera billig turist- och souvenirkonst, och det har lett till att en del har förlorat värdefulla talanger eller åtminstone hamnat på fel spår.

För att kunna hantera de hotande problemen i framtiden borde man göra allt för att stärka sammanhållningen i de lokala samhällena, så som det fortfarande fungerar på många ställen trots de sociala och ekonomiska förändringar och fördömanden som skett på sista tiden. Men många befintliga politiska och ekonomiska åtgärder orsakar ofta motsatsen. Det är inte direkt

bra för den gemensamma sammanhållningen när inhemska ledare deklarerar bestämda territorier som "Itelmenien" eller "Korjakien" eller behandlar områdena så, trots att omkring en tredjedel av befolkningen är korjaker i det första fallet, och ytterligare en tredjedel av invånarna är ryssar och ukrainare som flyttade dit för länge sedan och mellan vilka det över generationer har utvecklats livsviktiga ekonomiska och kulturella symbioser. För övrigt skulle privilegierna för ursprungsfolket komma att missgynna evenerna som invandrade till Kamtjatka först i början av 1800-talet – gentemot de ryssar och kosacker som redan levde där.

Så när man betonar en bestämd

etniskt tillhörighet för att kräva privilegier skadar det ofta olika etniska gruppers fredliga och konfliktfria liv tillsammans, som är så väldigt viktigt i just avlägsna och isolerade samhällen. Det samma gäller de "obsjina"-modeller som designats av ursprungsfolksorganisationer och deras rådgivare vad gäller fastställandet av familjeterritorier, och där många äldre människor tycker bättre om de ursprungliga och mer flexibla lösningarna som till exempel inte kunde förutse fixerade gränsdragningar på kartor.

Ibland får man känslan att många internationella organisationer och aktivister, liksom redan på sovjettiden, försöker tvinga på män-



Foto: Erich Kasten

niskorna på Kamtjatka – även om det för det mesta görs i god avsikt – främmande koncept som dock inte alltid är tillräckligt anpassade till de värdefulla traditionella levnadssätten och medvetandesystemen där. Man träffar allt mer sällan på dem hos de ursprungsfolk som bor där, men de finns fortfarande hos många äldre människor. Därför borde det vara vårt främsta mål att dokumentera dessa folks hotade viktiga kulturarv inte bara vetenskapligt, utan också att förmedla läromaterial till kommande generationer med hjälp av socialt och kulturellt anpassade pedagogiska metoder såväl som med nya former – till exempel elektroniska. På så sätt skulle man kunna

förbereda ungdomar inför det moderna livet, och därmed rädda över så mycket som möjligt av traditionella värden och inriktningar, som handlar om hållbart utnyttjande av naturen och bevarandet av tidigare sociala relationer, till den nya världen som globaliseras allt mer.

Man får hoppas att de omsorgsfulla och ansvarsfulla politiker och ursprungsledare som har förstått det här kommer att ha kraft och möjlighet att göra sin övertygelse gällande. Ty endast genom att rent faktiskt praktisera det ursprungliga vetandet och proklamera ett hållbart miljövänligt förhållningssätt med naturresurser, berättigar sig ursprungsbefolkningen till att få företrädesrätt

att använda naturen, i motsats till de som använder sig av andra industriella sätt.

Endast ursprungsstatus borde inte kvalificera infödda till att få privilegierad rätt till naturen, det borde ske först när de faktiskt handskas med de naturliga resurserna på ett underordnat och hållbart miljövänligt sätt. Här krävs framför allt av ursprungsledarna att de omsätter dessa principer och koncept i sina egna samhällen och inte bara inskränker sig till att kräva in ursprungs rättigheter vid nationella och internationella konferenser.

Översättning: Paulina Kluge  
ur Pogrom nr 1/06, GvbV



This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-No Derivative Works 2.5 Sweden License. To view a copy of this license, visit [creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/)